

gratiarum, ut in sequentibus sæpius ostendatur. Posterior vero ejusdem membri pars etiam est certa: nam (ut ait Paulus ad Roman. 11) *Quis prior dedit illi, et retribuetur ei?* Nemo enim potest beneficium gratuitum facere Deo, sed obsequium pro priori beneficio accepto reddere. *Quoniam ex ipso* (ait Paulus), *et in ipso, et per ipsum sunt omnia.* Et ideo qui aliquid Deo tribuit, ab ipso habet ut tribuat, et consequenter non tribuit, sed retribuit, et propterea donum Deo collatum non potest habere rationem gratiæ quam homo Deo faciat, id est, beneficii gratuiti, sed retributionis, et obsequii debiti. Quia semper ad illum dicere possumus et debemus: *Tua sunt omnia, et quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi*, 1 Paralip. 29. Item, benefactor, qui propriam gratiam facit, sub ea ratione superior est recipiente, nam est causa alicujus boni illius; Deus autem sub nullo respectu potest esse homine inferior: ergo non potest ab illo recipere beneficium, sed illi conferre. Denique ideo nulla est in nobis virtus quæ inclinet ad beneficium præstandum Deo, sed ad colendum, et honorandum, et gratias agendum illi debitas pro beneficiis acceptis: et eadem ratione ipsummet amorem, tanquam debitum illi reddimus, neque in divino obsequio potest unquam homo facere aliquid ultra debitum, saltem ob gratitudinem vel religionem. In quo multum semper differt inter Deum et hominem, etiamsi homo ut Dominus ad servum suum comparetur. Ac propterea Deus nunquam est capax recipiendi gratiam, sed præstandi.

7. *Gratitudinem Deus accipit, sed non dat.*—Et hinc facile probatur alterum membrum quoad utramque ejus partem. Prior enim, scilicet, Deum esse capax gratiæ posteriori modo acceptæ, per se nota est, et ex dictis manet probata, quia illi maxime gratiæ debentur pro acceptis beneficiis, et ita hæc gratia ad Deum est unus ex potissimis actibus Religionis, ut suo loco diximus cum divo Thoma 2. 2, q. 83, art. 17, et quæst. 106, a. 1, ad 1. At vere e converso, seu active, Deus non est capax gratiæ, seu gratitudinis, aut gratiarum actionis, ut ex dictis etiam concluditur. Quia Deus non est capax gratiæ, id est, beneficii gratuiti recipiendi, ut ostensum est; ergo nec est capax gratitudinis, seu gratiarum actionis. Patet consequentia, quia ut D. Thom. dixit 2. 2, quæst. 110, art. 1, ad 1, ex beneficiis gratis ab uno exhibitis gratiarum actio in alio consurgit; ablato ergo fundamento,

et quasi objecto, non potest habere locum actus. Unde licet Deo aliæ virtutes tribuantur, ut misericordia, justitia, charitas, etc., gratitudo nunquam illi tribuitur, neque in Scriptura, neque a Patribus, neque a theologis. Unde fit, obligationem quam jurisperiti antidoralem vocant, non habere locum in Deo; illa enim ex beneficio accepto oritur, eique opponitur, et ideo *antidora* dicitur in l. *Sed et si*, 27, § *Consuluit*, ff. de Petit. hæred. Cum ergo Deus non sit capax beneficii recipiendi, nec antidoralem donationem facere potest, licet ut supremus gubernator præmia pro meritis retribuatur, ut infra dicitur.

8. *In quo differant gratia et gratitudo.*—Denique animadverti potest quod, licet gratia, prout gratitudinem vel gratiarum actionem significat, non conveniat Deo, ut gratiam alteri exhibenti, sed homini Deo gratias agenti, nihilominus illamet virtus qua homo agit gratias Deo, et ipse actus hominis Deo gratias agentis, est donum Dei. Unde fit ut unum et idem donum, secundum diversos respectus, sit gratia in utraque significatione prædicta: nam ut est ab homine, et respicit Deum ut objectum, seu terminum ad quem tendit, est gratitudo, non Dei ad hominem, sed hominis ad Deum; ut vero est a Deo, ut a benefactore donante ipsamet gratitudinem ad ipsum, et est donum in homine receptum, habet rationem gratiæ Dei, id est, doni gratuiti a Deo collati. Hic ergo non consideramus gratiam prout gratitudinem, etiam ad ipsum Deum, significat; sic enim est peculiaris virtus, vel specialis actus virtutis religionis, de quo quatenus specialem rationem virtutis habet, in opere de Religionis virtute tractatum est: prout vero illa ipsa gratia in nobis est donum Dei, eadem ratio est de illa quæ de cæteris donis gratiæ, de quibus in præsentia est consideratio. Et ita gratia de qua tractamus recte dicitur donum gratis collatum.

CAPUT II.

UTRUM OMNE DONUM GRATUITUM SIT VERA GRATIA DEI ET CHRISTI.

1. *Ratio dubitandi.*—Ratio dubitandi est, quia omnia beneficia naturalia sunt dona Dei, ut per se notum est, et gratis conferuntur: nam in bonis naturalibus maxime locum habet illud: *Quis prior dedit illi, et retribuetur ei?* nam ante naturæ dona quæ per creationem inchoantur, nihil erat homo, unde nec poterat aliquid operari, nec mereri; ergo beneficia

naturæ gratis a Deo donata sunt; ergo sunt vera gratia. Nam sicut Paulus dixit: *Si autem gratia, jam non ex operibus*, ita nos e converso dicere possumus: Si non ex operibus, ergo est gratia. In contrarium vero est, quia gratia condistinguitur a natura; beneficia autem naturalia sub natura comprehenduntur; ergo non sunt gratia. Item quia gratia Dei communicatur nobis per Christum, juxta illud ad Ephes. 1: *Benedixit nos omni benedictione spirituali in celestibus in Christo.* At vero beneficia naturalia non dantur nobis per Christum, quia, ut dixit Augustinus, epist. 105: *Christus non pro nullis, ut homines conderentur, sed pro impiis mortuus est, ut justificarentur*; ergo beneficia naturalia non dantur nobis a Deo propter Christum: ergo non sunt vera gratia Dei.

2. *Rationes quæ apparent ut natura gratia dicatur.*—Duo puncta in hac ratione dubitandi attinguntur. Unum est, an sub appellatione et significatione propria nominis gratiæ dona naturæ comprehendantur. Aliud est an omnis gratia Dei sit etiam gratia Christi, seu per Christum. Circa primum Pelagius, ut suum errorem occultaret, et gratiam, quam re ipsa negabat, verbis saltem confiteri videretur, ipsam naturam rationalem et liberi arbitrii donum, gratiam appellabat. Nec videtur hæc nominis gratiæ acceptio aliena a modo loquendi Scripturæ et Patrum, præsertim, si nomen gratiæ ad sola naturæ dona non limitetur, sed generatim extendatur ad omnia divinæ providentiæ beneficia. Sic enim dicitur Sapient. 16: *Propter hoc omnium nutrici gratiæ adserviebat*, ubi vel ipsam Dei providentiam, vel omne beneficium gratis ab illa proveniens nutricem gratiam Sapiens appellat. Unde etiam Augustinus distinguere solet duplicem gratiam, unam creationis, alteram salvationis. Sic enim dixit Ps. 144, in fine, Deum gratia sua nos fecisse et refecisse, quorum primum ad gratiam creationis, atque adeo ad naturalia beneficia, secundum ad gratiam sanctificationis, ac subinde supernaturalem pertinet. Sic etiam Hieronymus, epist. 139 ad Cyprian.: *Homo (ait) a principio conditionis suæ Deo utitur adjutore, et cum illius sit gratiæ, quod creatus est, illius misericordiæ, quod subsistit, et vivit, nihil boni agere potest absque eo qui ita concessit liberum arbitrium, ut suam per singula opera gratiam non negaret.* Eadem divisionem indicavit idem Hieronymus, lib. 1 contra Pelagian., et Africani Patres cum Augustino, in epist. 93, divisio-

nem illam insinuant, dum aiunt *beneficium creationis non improbanda ratione posse gratiam appellari*, quia, videlicet, omne liberale beneficium potest gratia vocari. Denique ita senserunt theologii qui gratiam in naturale et supernaturale donum distinxerunt, ut Richard. in 2, dist. 4, art. 2, quæst. 2; Bonavent. art. 1, q. 2; Gabr., quæst. 1, art. 2; Marsil. in 2, quæst. 4.

3. *Gratia solum significat superius donum naturam sanctificans.*—Nihilominus dicendum est, secundum Scripturarum usum, cum sermo est de gratia Dei quam ipse hominibus communicat, vocem illam non significare donum naturæ, seu libertatis naturalis, sed superius donum quo Deus sanctificat naturam, eique ad bene operandum et vincendum peccatum auxilium præstat. Hoc adnotarunt dicti Patres Africani cum Augustino dicta epist. 93, ut occurrerent Pelagio, qui, ad evertendam veram gratiam, solam naturalem libertatem beneficio Dei acceptam, vel legem etiam et doctrinam nomine gratiæ intelligebat, ut testis etiam est Hieronymus, dialog. 1 contra Pelagian., et epist. 193 ad Cyprian., in fine; et August., epist. 103 ad Sixtum, et 107 ad Vitalem; et lib. de Natur. et grat., cap. 11, 54 et 71; et lib. 1 de Grat. Christi, cap. 31, 37 et 47; et lib. 2 de Peccat. origin., cap. 8, 9, 16, 17 et 18; et optime lib. de Prædestinat. Sanctorum, c. 3, ubi sola illa dona quæ dantur ad discernendum bonos a malis, vult proprie ad gratiam pertinere, non vero illa quæ bonis et malis communia sunt. Sicque allegati Patres in hoc impugnant Pelagium, docentque communi usu Scripturæ gratiam Dei significare donum superadditum naturæ. Et ratio reddi potest; nam gratia dicta est quia gratis datur naturæ jam existenti; sed sola supernaturalia dona omnino gratis a Deo conferuntur comparatione naturæ; nam quæ naturalia sunt, illi aliquo modo sunt debita; ergo gratia proprie supernaturale donum significat.

4. *Gratia supponit naturam et est supra omne ejus debitum.*—Declaratur assumptum, nam, licet prima creatio, qua homo ex nihilo fit, ratione quadam generalissima dici possit donum gratuitum, tamen, secundum Scripturæ morem, gratia significat donum homini collatum, et ita in rigore illius creationem supponit; 1 Corinth. 1: *Gratias ago Deo semper pro vobis in gratia, quæ data est vobis in Christo Jesu.* Et ad Ephes. 1: *Gratificavit nos in dilecto filio suo.* Et ibidem hæc

gratificatio vocatur adoptiva filiatio, quæ quidem supponit personam, non facit. Quapropter gratia propriissime sumpta supponit personam, vel naturam cui fit, et ideo prima hominis creatio, secundum Scripturæ phrasim, non dicitur proprie gratia, quia nihil supponit, sed primum esse confert. Proprietates autem resultantes ex natura, et subsidia quæ ex vi ipsius naturæ illi debentur, gratiæ etiam in rigore non sunt, ut notavit D. Thomas 1. 2, quæst. 111, art. 1, ad 2, quia cum dentur ex aliquo debito naturæ, non omnino gratis dantur, quod etiam notavit Driedo, de Grat. et liber. arbit., tract. 2, c. 2, p. 1. Et eadem ratione concursus generalis Dei debitus libero arbitrio, et ipsius libertatis donatio, et conservatio, non veniunt nomine gratiæ, sed naturæ, ut bene considerarunt Soto lib. 1 de Natur. et grat., cap. 3, et Stapleton., lib. 4 de Grat. et liber. arbit., capit. 2, ex alio Augustini principio, quod hic concursus communis est bonis et malis: igitur gratia Dei simpliciter dicta, et theologico, vel potius apostolico more loquendo, donum supra naturam et super omne debitum naturæ collatum significat; quod per antonomasiam solet a Paulo donum Dei vocari, ut ad Ephes. 2: *Gratia estis salvati per fidem, et hoc non ex vobis, Dei enim donum est, ut ne quis gloriatur, ut optime Augustinus exponit lib. de Grat. et liber. arbit., cap. 8.*

5. *Secundum Scripturæ morem donum superius natura gratia dicit.*—Neque theologi antiqui, aut Patres priori loco citati, aliquid diversum ab hac doctrina senserunt, nec Pelagianis aliqua ex parte cesserunt. Aliud est enim loqui de gratia secundum Scripturæ morem, aliud vero secundum latinam et generalem nominis significationem. Hoc enim posteriori modo, verum est nomen gratiæ de se universalius esse, quam sit priori modo quasi per antonomasiam sumptum. Et ita sumpta gratia in illa generalitate recte dividi potest in gratiam naturalem et supernaturalem, quia per hoc non tollitur vera gratia Dei et Christi, sed adstruitur: ita tamen ut liberalitas Dei in donis etiam naturæ recognoscatur, licet major in altioribus gratiæ donis intercedat. Pelagius autem loquebatur de gratia secundum morem Scripturæ, et illam volebat intelligi esse naturam ipsam gratis per creationem collatam, vel etiam ipsam arbitrii libertatem, vel ad summum legem aut doctrinam, vel remissionem peccatorum tantum, in quibus solis volebat gratiam Domini nostri

Jesu Christi, quæ in Scripturis prædicatur, consistere.

6. *Questioni satisfi in prima ejus parte.*—Igitur, ad hunc errorem vitandum, interrogationi propositæ simpliciter respondendum est, non omne Dei beneficium gratis collatum esse gratiam absolute dictam, de qua loquuntur Scripturæ, sed propriam gratiam esse beneficium naturæ superadditum, ipsique non debitum, per quam ultimam particulam excludimus a ratione gratiæ simpliciter dictæ tam naturam ipsam quam beneficia illi conjuncta, ut ipsi connaturalia, et secundum naturæ ordinem ei debita, ut jam declaravi. Et quod hæc significatio sit frequentissima in Scriptura, notissimum est, præsertim in novo Testamento, in quo gratia gratis dari dicitur in ordine ad vitam æternam consequendam: *Ut justificati gratia ipsius, hæredes simus secundum spem vitæ æternæ, ad Tit. 3; et Act. 15: Per gratiam Domini nostri Jesu Christi credimus salvari.* In veteri autem Testamento minus frequens est usus hujus vocis, quia tunc etiam rarior et occultior erat hæc gratia. Tamen ita etiam sumitur Ps. 73, cum dicitur: *Gratiam et gloriam dabit Dominus;* et Prov. 3: *Ipsè deludet illusores, et mansuetis dabit gratiam;* vel juxta versionem 70: *Dominus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.* Quem locum ita etiam referunt Jacobus cap. 4, et Petrus 1 canonic., cap. 5, qui aperte de donis gratiæ supernaturalis, quibus Deo grati efficiuntur, loquuntur. Imo in allegato etiam loco Sapient. 16, nomen *nutricis gratiæ* non tam ordinariæ, generalive providentiæ, quam singulari benevolentiae amoris Dei, a quo supernaturalia beneficia procedunt, accommodatur. Loquitur enim Sapiens de operibus mirabilibus quæ Deus in favorem populi sui operatus est, et præsertim de manna, quod omnibus satisfaciebat, uniuscujusque voluntati deserviens. Quod certe ex naturali qualitate habere non poterat, sed quia nutrice gratiæ Dei, id est, singulari Dei dilectioni ac voluntati obediebat; unde subjungit: *Ut scirent filii tui, quos dilexisti, Domine, quoniam non natiuitatis fructus pascunt homines, sed sermo tuus hos qui in te crediderunt conservat.* Nomen ergo gratiæ, in usu Scripturæ et Ecclesiæ, gratuitum donum ordinem naturæ superans, et a Deo gratis collatum ex speciali benevolentia significat.

7. *Supernaturale in substantia et in modo naturam superat.*—Addendum vero est duobus modis posse divinum donum seu benefi-

cium ordinem naturæ superare: primo, in se et absolute spectatum, quod solet dici in sua substantia vel entitate (qualicumque illa sit) supernaturale, et hoc dicitur absolute supra naturam, quia per nullam vim connaturalem creaturæ fieri potest, cujusmodi est incarnatio, Eucharistia, virtus per se infusa, et similia. Secundo, potest dici beneficium supra naturam, quod secundum institutionem naturæ et communem cursum ac virtutem creaturæ causarum fieri non potest, confertur autem ex superiori Dei providentia, ut est sanitas miraculosa, virtus per accidens infusa, et similia. Et utrumque donum comprehenditur proprie nomine gratiæ, etiam secundum Scripturarum usum, ut ex dictis intelligi potest, et ex sequentibus capitibus evidentius fiet; et ideo etiam in propria gratia locum habet illa distinctio, quod quædam est gratia naturalis ordinis, alia supernaturalis, quia utraque esse potest beneficium naturæ non debitum, et a Deo gratis collatum, quod satis est ad rationem gratiæ. Unde e contrario quodcumque bonum, quod non solum in se naturale est, sed etiam ex solo cursu naturæ, semel dispositæ et institutæ, sequitur, gratia non est, quia inter dona ex vi naturæ debita computatur; sive tale bonum naturaliter invenitur in tota aliqua specie, sive tantum in hoc vel illo individuo, supposita ejus complexione, et communi cursu naturalium causarum: nam hoc est satis ut tale bonum sit debitum tali individuo secundum communem cursum naturæ, ac proinde a Deo proveniat, ut auctore naturæ, non ut auctore gratiæ. Dicit etiam potest talis proprietas debita simpliciter speciei, etiamsi non sit debita illi absolute in omni ejus individuo, et hoc est satis ut gratiæ nomen non mereatur, juxta Scripturæ phrasim, ut supra etiam Soto sentit. Quia quantum de ratione naturalis debiti participat, tantum a ratione gratiæ deficit, ut latius in lib. 1 et 2 exponemus.

8. *Opinio existimantium dari gratiam Dei, quæ non sit gratia Christi.*—Ultimo, superest exponendum alterum dubium propositum, videlicet, an omnia dona divina, quæ proprie sunt gratia Dei, sint etiam gratia Christi. Aliqui enim volunt gratiam Dei latius patere, et universaliorem esse, non solum de possibili, quod est certum, sed etiam de facto. Et ideo gratiam Dei distinguunt in aliam quæ simul est gratia Christi, seu per Christum, et aliam quæ est solius Dei sine respectu ad Christum, nam e contrario nulla potest esse gratia Christi, quæ

non sit principaliter gratia Dei, ut per se constat. Primum membrum certissimum est de tota gratia redemptionis hominum. Secundum autem modum gratiæ Dei, et non Christi, inductione ostendo. Primo, in Angelis. Secundo, in hominibus in statu innocentiae. Tertio, in hominibus lapsis, quoad aliquas gratias quæ non conferunt ad salutem animæ, nec ad honestatem morum, sed vel ad scientiam naturalem, vel ad aliam utilitatem. Ut, si Deus peculiari gratia Aristotelem juvit, ut naturalem scientiam assequeretur, vel si artem pingendi specialiter Appellem docuit, vel quid simile; talis enim gratia, ut aiunt, non est data per Christum, quia non venit Christus ut boni philosophi vel artifices, sed ut boni et sancti homines efficeremur. Propter quod illa gratia quæ datur a Deo non ad recte vivendum, non datur per Christum, ut sentit Augustinus cum Patribus Africanis epist. 90, 91 et 105; et ideo, licet sit gratia Dei, non potest dici gratia Christi. Quarto, addere possumus ipsum Christum; nam gratiam Dei habuit quam ipse non meruit, et sic per Christum ipsum non fuit. Ex quo inferunt hujus sententiæ auctores, cum Concilia doctrinam de gratia tradunt, non loqui absolute de gratia Dei, sed de gratia Dei per Christum. Imo, ad limitandum sermonem Conciliorum et Augustini, illam distinctionem adhibent.

9. *Nostra sententia, qua fit satis secundæ parti, est, quia de facto omnis gratia per Jesum Christum D. N. datur.*—Nobis vero distinctio illa necessaria non videtur. Nam imprimis gratia per Christum non est alia, vel in suo esse, vel in sua efficacia, nisi gratia Dei, solumque per illam particulam *per Christum* denotatur habitudo ad Christum, tanquam ad causam meritoriam, propter quam illa gratia cæteris datur in laudem et gloriam Christi Domini, ut docuit Paulus ad Ephes. 1, et ad Colossens. 1, et 1 Corinth. 1: *Gratias* (inquit) *ago Deo meo semper pro vobis in gratia Dei, quæ data est vobis in Christo Jesu.* Deinde, quamvis de possibili verum sit potuisse Deum dare gratiam suam sine ullo respectu ad Christum, tamen de facto et secundum legem statutam verius esse credimus omnem gratiam per Christum dari, sive Angelis, sive puris hominibus, in quocumque statu. Quod quidem de Angelis tractavi sufficienter in 1 tomo tertiæ partis, disp. 42. De hominibus vero in statu innocentiae eodem tomo circa quæst. 1, art. 3. De hominibus autem lapsis quoad veram gratiam gratum fa-

cientem in eod. tom., disp. 41; et ex citato loco, 1 Cor. 1, evidenter convincitur.

10. *Gratia gratis data etiam per Christum donatur.* — Idemque censendum est de omni dono supernaturali et gratis collato, quod solet peculiari accommodatione gratia gratis data appellari, ut infra videbimus. Quia licet talis gratia non semper detur ad sanctificationem recipientis, satis est quod ad spiritualem Ecclesiæ Christi utilitatem vel splendorem, atque ad gloriam ejusdem Christi referatur, ut propter ipsius meritum dari censeatur. Maxime quia totum hoc donum non solum optime cadit per modum præmii sub infinitum Christi meritum, et sic excellentiori modo confertur, verum etiam comprehenditur sub perfecta exaltatione sui nominis, quam Christus per mortem sibi promeruit. Quoniam ad illam pertinet ut nulla gratia hominibus ab ipso redemptis communicetur, nisi per ipsum: nam hoc amorem hominum erga ipsum magis conciliat, nomenque ipsius gloriosius reddit. Et ita Ecclesia, quidquid a Deo petit, sive spirituale, sive temporale esse videatur, per Christum petit; supponit ergo omne simile beneficium Dei esse etiam per Christum. Denique certum est omne donum supernaturale vel supernaturali modo datum ordinari ad aliquam spiritualem utilitatem vel recipientis, vel aliorum, et aliter non contineri sub communi ratione gratiæ, sive gratis datæ, sive gratum facientis, ut infra videbimus: ergo omne tale donum non solum est gratia Dei, sed etiam est per Christum, juxta illud ad Ephes. 1: *Benedixit nos omni benedictione spirituali in cælestibus in Christo;* ergo omnis gratia Dei est gratia per Christum, et superflua est distinctio, præsertim respectu hominis in hoc statu naturæ lapsæ.

11. *De hypostatica unione quæ humanitati Christi gratia fuit, hic non est sermo.* — Quocirca mihi dubium non est, quin Augustinus, et concilia generatim et simpliciter loquantur de gratia, abstrahendo a particularibus opinionibus theologorum. Unde etiam in ipsis Angelis, et in statu innocentiae docent gratiam fuisse necessariam, ut postea videbimus. De gratia vero ipsi Christo data hic non est sermo, quia respectu Christi, simpliciter loquendo, et secundum primariam etymologiam gratiæ, sola gratia unionis fuit gratia, non tam Christo quam ejus humanitati facta; nam illi omnino gratis data est, ad illam altiori modo sanctificandam, et ad omnium salutem, et ita eminentissimo modo fuit gratia, et gratum faciens,

et gratis data. Illa autem supposita omnia alia gratia fuit connaturalis Christo, ideoque sub præsentis sermone non comprehenditur, quia magis data est Christo per modum naturæ quam per modum gratiæ.

CAPUT III.

UTRUM GRATIA NON SOLUM CREATUM DONUM, SED ETIAM INGREATUM SIGNIFICET, NEC SOLUM INTERNUM, SED ETIAM EXTERNUM?

1. *Prima gratiæ divisio, videlicet, in creatam et salvantem.* — *Secunda divisio substantialis gratiæ et supernaturalis modi.* — Explicuimus quid gratia Dei et Christi sit, saltem quoad generalem descriptionem quid nominis; nunc quid sub illa generali ratione et significatione gratiæ comprehendatur declarandum superest, non tam de rebus ipsis exacte inquirendo, quod in discursu totius materiæ agendum est, quam verborum significationes quibus postea utendum est, distincte proponendo: quod per divisiones aliquas gratiæ, quæ a theologis traduntur, facilius expediemus. Prima divisio gratiæ esse solet in creatam et salvantem; sed hæc coincidit cum illa quæ, capite præcedenti, data est de gratia donorum naturalium, seu quæ secundum ordinem naturalium debentur, et gratia supernaturalium beneficiorum, quæ nullo modo naturæ debita sunt; priora enim ad gratiam creatam pertinent, posteriora ad salvantem, ut videre licet in epistolis August. 90, 91, 95 et 105. Ideoque in præsentis solum est sermo de gratia salvante, juxta ea quæ in superiori capite conclusimus, ubi etiam alteram divisionem, seu subdivisionem gratiæ salvantis insinuavimus: nam sub illa comprehenduntur non tantum dona in se supernaturalia, sed etiam omnia beneficia, quæ, licet in se naturalis ordinis sint, modo supernaturali, et ex providentia omnino gratuita et non debita conferuntur. Ut enim dixit Anselmus libro de Concord. part. 3: *Cum omnia subjaceant dispositioni Dei, quidquid contigit homini, quod adjuvat liberum arbitrium ad accipiendam, vel servandam rectitudinem, suæ gratiæ imputandum est,* utique quotiescumque illud tale est, ut ex speciali Dei favore et dispositione proveniat, et non tantum ex generali cursu naturalium causarum, ut inferius in lib. 1 et 2 dicemus, ubi hanc partitionem latius explicaturi sumus. His ergo divisionibus prætermissis, duas alias in hoc capite tractandas proponimus.

2. *Tertia divisio creatæ et increatæ gratiæ.* — Prior, seu tertia in ordine est, qua gratia in creatam et increatam dividitur. Quam quidem supponit Magister in 1, dist. 17, dum docet inter dona gratiæ charitatem esse donum increatum, alia vero esse dona creata, ubi aliqui theologi eandem distinctionem admittunt, licet in speciali opinione de dono charitatis a Magistro dissentiant expresse: Alens., 3 parte, quæst. 61, memb. 1, alias quæst. 69 memb. 1, art. 1; et Marsil. in 2, quæst. 17, art. 1; Dionys. Cisterciens., in 2, dist. 27, art. 1. Sumitur etiam ex D. Thom. dicta quæst. 140, art. 1, ubi amorem et benevolentiam Dei dicit esse primum gratiæ significatum, quia est primum donum gratuitum: amor ergo divinus, quo Deus nos diligit, erit gratia Dei; amor autem ille increatus est; erit ergo gratia increata. Ab illo autem amore procedere dicit in hominem aliquem effectum pertinentem ad gratiam creatam, ut ibi, et in art. 2 explicat. Eandem distinctionem ponit Abulens. Matth. 19, quæst. 178, ubi gratiam increatam dicit esse voluntatem Dei moventis hominem ad bonum. Latius prosequitur eandem distinctionem Gaspar Casal. lib. 1 de Quadripart. just., cap. 4; et Salmer., 1 tom. super epist. Pauli, lib. 1 Proëm., parte 2, disp. 7; Bellarmin., lib. 1 de Gratia et liber. arbitr., cap. 2, in principio.

3. *Opinio prima.* — *Verum est dari increatam gratiam.* — In qua partitione nulla est difficultas quoad membrum de gratia creata, ut statim explicabitur, et ex discursu totius materiæ constabit. Aliud vero membrum aliqui non admittunt, et ideo improbant partitionem solum propter auctoritatem Augustini, libro de Prædestinat. Sanctor., cap. 10, distinguentis gratiam a prædestinatione, quia *prædestinatio est gratiæ præparatio, quæ est æterna, gratia vero ipsa donatio, quæ temporalis est.* Ibi enim significat Augustinus gratiam solum significare effectum Dei temporalem, et consequenter aliquid creatum. Sed nihilominus negari non potest quin nomine gratiæ dona etiam increata proprie significantur. Et imprimis omnes theologi ponunt gratiam unionis increatam in Christo; nam ipsamet personalitas divina gratis communicata humanæ naturæ gratia fuit infinita et increata, licet communicata non fuerit sine aliquo dono creatio unionis hypostaticæ. Hoc enim non excludit quin Verbum ipsum increatum humanitati unitum gratia vere et proprie dicatur. Et quamvis in præ-

senti de illa gratia non tractemus, sed de gratiis quæ personis creatis communicantur, nihilominus per quamdam proportionem ad illam intelligimus aliquod increatum donum posse in nobis veram habere rationem gratiæ.

4. *Trinitas sanctissima, et divinus Paracletus vere gratia est.* — Unde ipsa persona Spiritus Sancti, atque adeo tota Trinitas vera est gratia increata, quatenus peculiari modo justis confertur, juxta illud Joann. 14: *Ad eum veniemus, et mansionem apud eum faciemus;* et illud Roman. 8: *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis.* Ex quibus et aliis locis in lib. 12 de Trinit., cap. 5, ostendi justis non solum dari dona increata, sed etiam ipsamet personam Spiritus Sancti, qui donum Dei per antonomasiam appellatur, Actor. 8. Omne autem donum gratuitum propriissime appellatur gratia; ergo sicut illud donum increatum est, ita etiam est gratia increata. Quod his verbis tradidit Augustinus, serm. 61 de Verbis Domini, cap. 1: *Gratia quippe Dei, donum Dei est, donum autem maximum ipse Spiritus Sanctus est, et ideo gratia dicitur;* et Isidor., lib. 7 Etymolog., cap. 3, cum dixisset: *Spiritus Sanctus ideo donum dicitur, eo quod datur,* subdit inferius: *Ipse est gratia, quæ quia non meritis nostris, sed voluntate divina gratis datur, inde gratia nuncupatur.* Et de hac gratia increata specialiter loquitur Alensis supra. Unde licet Magister erraverit, negando charitatem creatam habitualement, tamen in hoc verum dixit, quod cum charitate creata etiam increata donatur. Sicut ergo persona Verbi est gratia increata, respectu humanitatis assumptæ, ita Spiritus Sanctus respectu justorum, diverso tamen modo: nam Verbum est gratia per unionem substantialem, Spiritus per accidentalem. Unde etiam Verbum personaliter et omnino proprie habet quod sit talis gratia, Spiritus autem Sanctus solum appropriate, nam commune est toti Trinitati justis donari, et in eis habitare.

5. *Amor, prædestinatio, et voluntas Dei recte gratia dicitur.* — Deinde etiam ipsa voluntas Dei, amor et prædestinatio rectissime dicitur gratia increata et æterna. Ita sentit D. Thomas supra, et non est alienum a doctrina Augustini: nam ipse, hæres. 88, distinguit gratiam Dei, *qua prædestinati sumus in adoptionem filiorum, et qua erimur de potestate tenebrarum,* quarum prior increata est, posterior creata. Et eodem modo de gratia qua prædestinamur, loquitur idem Augustinus